

رازفا مرن رد وجتسج شور هقف عماج

هک دمآ (دروم ۱۱۷۱۳) ۱۲۰۰۰ کی دزن، «(*)هراتس ات هس اب زکتر» اب هقف عماج رد مدرک ییوجتسج کی کی .تسه لالددتسا یلیخ زاب ،دشابن طبترم یلیخ مییوگب مه ار شثلث ود ای شفصن الاح کی مه دعب و «ز» کی مه دعب دینزب (*)هراتس کی دعب «کتر» دعب ،دینزب (*)هراتس ،تاملک نیب رگا .دروآیم اج کی ناتیارب ار همه ،تازکترم ،زکترم ،زاکترا ،زاکترا عومجم. (*)هراتس **الصا** ای ات ود ،یکی .دروآیم شدوخ نآ ار دشاب یفرح ره ،رخآ ای لّوا ای شنیب ای ،دینزب هراتس کی نی زا هراتس .نیعمان یلو ،دشاب فرحّامتح دیاب ، دیراذگب (?)لاؤس تمالع ود ای کی رگا .**دشابن** .دوب دروم ۳۵ لئاسم لال عماج رد .دوب دروم 70 دودح هیقف لال عجهب ردّالثم[1].تسا بوخ یلیخ ثیح

ه ب لالددتسا یخیرات ریس زاکترا

هدمان تالالددتسا رد .تسین اه نی و تازکترم و زاکترا ه ب لالددتسا، میدق یهقف یاهباتک رد دوشیم عورش اهباتکرد زاکترا ه ب لالددتسا دعب ه ب یاهلحرم کی زا .تسا

عراش ه ب هک دیوشیم عجم رطاخ دیناوتیم ،تسه مه نی هک دندیدیم یهقف لالددتسا یاضف رد شنایشن و دیسیونب ذغاک یور دیناوتب امش هک تسین [2]تخس ؛تسا مرن یلو دیهدب تبسن ،ثحب یاضف رد اهتدم زا دعب .اذک مالسلال هیلع مامالا لاق ،نالف نع نالف ینثّدح دییوگب و دیهدب ، دلج ۱۴ نی رد مدیدیم ار کسمتسم نآلا نم هک هدش هدرتسگ ردق نآ دعب اذل .دندید ار نیانّاک دودح زاب ، دیراذگب رانک مه ار شیات ۲۰۰ الاح .دوب هدش حرطم شثحب و زاکترا هلئسم دروم ۳۴۴ دودح ار دراوم یسک رگا هک هدش حرطم یبوخ یلیخ یاهتروص ه ب زاکترا ثحب نی هک تسه دروم ۱۰۰ .تسیچ دوصقم هک دوشیم نشور یلیخ دنیبب

لّوا [3]دینک رکف تسه هک یدراوم رد ناتدوخ مه و ،دینک وجتسج مه و دیتفیب رکف رد مه امش دندوب رهواج بحاص رصاعمّارهظ .تسا هیهقف نیوانعل ، تسا هدرک حرطم ار زاکترا نی هک یباتک .تسا هعرشتم زاکترا [5]قراهطلال ةلاصا هلدان زا یکی دنیامرف یم.[4]

نورشابی نولازی ال مهناف ،مهعمجأب سانلا قریس :عساتال
کلذ سیل و ،اهنع نوطاتحی ال و ةساجنلا و قراهطلال یف تاوکشملا

هعرشتم، سان زا ناشدوصقم ،تسا هیعرش تساجن و تراهط نوچ هک تسا مولعم-سانل دنیوگیم ،تسا رهاط دننادیمن اچک ره ات هک تسین روط نیا .دننکیم ار ناشیگدنز دنراد ،هعرشتم-تسا هک قرهطال ؤلاصا یارب هک ار یاهلدا دنهدیم رارق تراهط رب ار لصا دوشیم مولعم سپ .دنتسیاب طفل اب هک دوب یباتک لّوا نیا .تسا هعرشتم زاکترا، دنتفگ شاهلدا زا یکی ،دندرکیم رکذ [8].دندوب هدرک نایب زاکترا

سپ.تسا هدهاشم لباق ،هتفرشیپ یوجتسج؛وجتسج شخب رد لاوس تمالع و هراتس رتکاراک [1] هب وریشلف دیلک ندرشف اب هاگ نا.دیوزب ار وجتسج دیلک ،هراتس تمالع اب ظافل ندرک دراو زا ار هجیتن، (دیلک نیلوا؛یبیکرت یوجتسج طخ هب لاقتنا دیلک) تاملک لودج پچ تمس رد الاب درک دیهاوخ هدهاشم

مولع سکعرب هک دوشیم قالطا **شناد** زا ییاهه نیمز هب ،(Soft science) مرن شناد ای مرن مولع [2] اهشیامزآ و براجت رد ناسکی رارکت لباق ،ندش نایب ،قیقد یتروص هب ،**ندشیضایر** هب ،**تخس** (Hard science) تخس شناد ای تخس مولع،لباقم رد.دندهیمن نت ،ندوب (objective) یقافآ و ینیعی ای ،ندوب یاهشخب و **یسانشنیمز** ،**یمیش** ،**کیزیف** هلمج زا ،**یعیبط مولع** زا صاخ ییاهه نیمز هب ،(science) لباقریغ،ندوب مرن زا دوصقم اچ نیا رد(ایدپ یکی و تیاس).دوشیم قالطا ،**یسانشنسیز** زا یددعتم .تسا ندوب هئارا

رد هملک نیا هک تفگ روط نیا ناوت یم،ءهقف تاملک رد «زکر» یهدام لامعتسا.یسررب ماقم رد[3] رد تبات روم و هیلقع تالقتسم ،هیلقع تایهیدب یانعم رد،دشیوغل عضو هب تیانع اب، ادتبا :تسا هدش یم هدفاتسا ؤالقع ناهاذا

نأ و ،دحاو نم رثكأ نینثالال أنب ملعللاك ،لوقعلا یف ازوكرم هنوكل قرورض ؤیشلا ملعی نا (اهلوا) ؤلاح یف دحاو ناكم یف نانوكی ال نیمسجلال نا و ،ءدحاو ؤلاح یف نیناكم یف نوكی ال دحاولا مسجلال داصتقالا).لوقعلا یف زوكرم وه امم كلذ ریغ و ،ایف نم وأ اتبات نوكی نا نم ولخی ال ؤیشلا و ،ءدحاو هنأل ،حیبق قاطی ال ام فیلكت نا انلق امانا و(9 ص: ؛یسوطلا خیشلل) داشرلا قیرط یلإ یداهل لاقثلا ماسجلال لمح زجاعلا و ودعلا دعقملا و فحاصملا طقن یمؤال فیلكت حببق لقعللا یف زوكرم ملعللا نا: هیلع ؤدایزلا و (61 ص: ،نامه) كلذ یلع ؤالقعلا عامتجال یوررض كلذ حببق ملعللا و اهلقن و ،لقاع لك لقع ؤزیغ یف زوكرم -امولعم ناك اذإ فیكف انونطم ناك ول و -ررضلا نم زرحتل بوجوب لك؁نإف (63 ص: ؛قحل ؤفرعم یلإ قبسللا ؤراشإ) ،لقعللا لامك اهب یتلا ؤیوررضلا مولعللا نم وهف ذاقنإ و ،فاصلالا و ،ةعیدول؁ر نسح و ،راضلا بذكلا حببق و ،عفانلا قدصلال نسحب مكحی لقاع رباك دقف ،كلذ یف رباك نم و ، ؤدئاف ریغب ناوېحلل اذی و یّدعتلا و ملظلال حببق و ،یقرغال ؤلاسرلا).ؤالقعلا لوقع یف زوكرم ماكحلأل هذه نكت مل ،نیّیلقع انوكی مل ول و ،هلقع یضتقم زوكرم اذه و ،یناثلا مذن و لّوالا حدمن و ، ؤاسأ نم و انیلإ نسحأ نم نیب قّرفن؁نا (54 ص: ؛ةیدعسللا یلإ ؤعجارملا ؤّحص (67 ص:،نامه)اضیأ مئاهبال و ،لب ،نېنجاملا و لافطأل یتح سانلا لوقع یف لك یف ؤالقعلا هیلع قفّتا؁امم مهؤئانصب؁صتخا ام یف مهّنف یف نیعربال تاعانصلال بابرا؁عضاوم نع اهظفح و اهتئایص و مهتاعونصم حیحصت یف نوعسی ؤعنصل لك لهأ؁نإف نامز و رصع

طقسي الئل، مهتعنصب مهتفرعم رادقم و مهتقاط و مّدك بسحب للخلل يراجم نوّدي و داسفلا
ضعب يف املاظ اقساف ناك نإ و مهرمأ يف ةفرعملا و فوقولا ةلقب اورهتشي ال و مهندن مّلحم
يف ةلاسرا). ةفلتخمل عئابطل و سوفنلا يف زكترم بّرحم تاداعلا يف سوسحم رمأ اذه و لاعفألا
(32-33 ص:؛ (يراوزبسلا ققحملل) ءانغلا ميريحت

رب تسا قباس هيئالقع تازاكترا يانعم رد هدام نيا لامعتسا هقباس ناوت يم رگيد ترابع هب
هباشم دراوم و هدام نيا زا هدافتسا يناهپهبدیحو نامز رد صوصخ هب و همادا رد اما. هعرشتم تازاكترا
يتأيس امك تفرگ قنور هعرشتم زاکترا يانعم رد

خيشلل نب يلع خيشلل ذيملت نم يغارملل ينيسحلا يلعل نب حاتفل دبعل ديسلل نيوانعلا [4]
نم اناونع نيغست و ثالث يلعل لمتشم 1246 -ناضمر 18- يف هنم غرف. ءاطغلا فشاك رفعج
مهلللا]: هلوأ. 1297 ىرخأ و 1274 يف ةرمف، ارركم عبط. عورفللا هيلعل عرفتي يتلا لوصألا نيوانع
يسوم خيشلل مدقألا هذاتسأ و روكذمل هذاتسأ ثحب ريقرت نم قيقحتلاب نوحشم [... دمحا يني
ىلإ ةعيرذلا]. 258 ص -ناجا يابردأ نادنمشناد يف همجرت 1250 يف يفوت فشاكلا رفعج نب
ءانبأ يلعل أرق يغارملل ينيسحلا حاتفل دبعل ريملا ديسلا (350 ص؛ 15 ج؛ ةعيشلل فيناصت
رفعج خيشلل نبا يلعل خيشلل هخيش ثحب ريقرت و نيوانعلا هل. يفجنلا هيقفللا رفعج خيشلل
لوصألا يف يسوم خيشلل هيخأ ثحب و هثحب ريقرت هل و عئارشلا يلعل اقليعت يفجنلا يجانجل
نم [هقفللا] هيقفللا بتك ضعب يلعل يسوم خيشلل ثحب تاريقرت هل و 1241 ةنس هنم غرف
(31 ص؛ 8 ج؛ ةعيشلل نايغأ). 1243 ةنس اهضعب خيرات احرش و ةعمللل يلعل و عئارشلا

انه و... (481 ص، 1 ج؛ ةهقفللا نيوانعلا) ةراهطللا ةلاصأ نايب يف نورشعللا ناوانعلا [5]
تسللا اصوصب ةيمكحل اهتاهبش يف: لوألا: ثاحبأ هي و ةيثبخلل تاهبشلا يف: امهده: ناماقم
(485-484 ص، نامه(روم) اصوصب اهي ةراهطللا ةلاصأب يضقي يذلا و

ةيموملعمل «م» هخسن ي [6]

491 ص، نامه [7]

زاوجلل مزال و، نايفانتي نيملكحل نأ اومعز و: ديامرف يم ضررق موزل يفن رد نينچ مه ناشيا [8]
امم ضرقلل موزلب لوقلا ناب ريبخ تنأ و، ضرقلل يف كلك سئل هنأ عم، هنيعب ضوعلا عوجر
لقعي فيك ءاش يتم هؤادأ ضرتملل و هتبلاطم ضرتملل يذلا ضرقلل نإف، سفنلا هنم زئمش
(45 ص، 2 ج، ةهقفللا نيوانعلا). ارهاظ ازوكر ةعرشتملا ناهذا يف زوكرم وه امم اذه و؟ امزال ادقع هنوك